

Dag van de literatuureducatie – 12 en 13 november

Presentatie onderzoek ‘Kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen’, Anne Bamford

1. Achtergrond

Tijdens het schooljaar 2006-2007 voerde Anne Bamford, hoogleraar aan de Wimbledon School of Arts, in opdracht van de CANON Cultuurcel, een onderzoek uit naar de **omvang en de kwaliteit van kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen**. In 2004 was prof. Bamford verantwoordelijk voor het eerste internationaal onderzoek naar de impact van kunst- en cultuureducatie op de ontwikkeling van kinderen en jongeren in het onderwijs. Uit deze studie is gebleken dat kunst- en cultuureducatie de studieprestaties en het algemeen welbevinden aanzienlijk kunnen verbeteren **op voorwaarde dat ze op een kwaliteitsvolle manier worden aangepakt**.

Die **kwaliteitscriteria** zijn o.a. langdurige samenwerkingsverbanden tussen scholen en kunst- en cultuurorganisaties, een gedeelde verantwoordelijkheid op vlak van planning, implementatie en evaluatie, mogelijkheden voor professionele ontwikkeling van leerkrachten en kunstenaars en een kunst- en cultuureducatief aanbod dat voor iedereen toegankelijk is. Deze criteria zijn als **toetssteen gebruikt voor het evalueren van de situatie in Vlaanderen**. Hiervoor is zij gaan praten met een groot aantal mensen die dagelijks in de onderwijs- en/of cultuurpraktijk staan: leerkrachten, directies, begeleiders, kunstenaars, vertegenwoordigers van culturele centra en steunpunten, educatieve diensten van musea, cultuureducatieve organisaties ... De neerslag van al deze gesprekken is te vinden in het **rapport “Kwaliteit en consistentie. Kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen.”**

2. Algemene aanbevelingen

De aanbevelingen van het onderzoek hebben betrekking op acht thema's:

- Uitwerking, implementatie en evaluatie van het beleid
- Budgettaire en financiële aspecten
- Samenwerken en delen van expertise
- Deeltijds Kunstonderwijs
- Toegankelijkheid
- Professionele ontwikkeling van leerkrachten
- Assessment en evaluatie
- Lerarenopleiding

De aanbevelingen hebben betrekking op kunst- en cultuureducatie in het algemeen, maar zijn van toepassing op elk van de afzonderlijke domeinen, dus ook literatuureducatie.

3. Knelpunten en mogelijke oplossingen

Het onderzoek besteedde geen specifieke aandacht aan literatuureducatie, wel aan de rol en de betekenis van bibliotheken binnen het kunst- en cultuureducatieve veld. In deze presentatie worden de vaststellingen met betrekking tot bibliotheken als uitgangspunt gebruikt en vervolgens in een ruimer kader geplaatst.

a) Duidelijke leerlijnen en doelstellingen

Bibliotheken blijken een **grote potentiële waarde** te hebben in het samenbrengen van cultuur en onderwijs. Er worden veel goede initiatieven opgezet, maar volgens het onderzoek blijft dit potentieel op dit moment grotendeels **onderbenut**. De knelpunten situeren zich op uiteenlopende vlakken. Op het vlak van aantal bibliotheekbezoeken stelt zich meestal geen probleem. De kwaliteit van die bezoeken laat echter vaak te wensen over. De geïnterviewden ervaren dat vaak onvoldoende aandacht wordt besteed aan een goede voorbereiding van de klasgroep. De bezoeken zijn bovendien teveel een aaneenschakeling van losse momenten, zonder enig verband of inbedding in een lange termijn planning of programma.

Het is een algemene vaststelling dat kunst- en cultuureducatie op dit moment vooral uit **losse ervaringen en projecten bestaan**. Daarenboven zijn de **doelstellingen vaak onduidelijk en te vaag**. Het is echter essentieel dat leerlingen **duidelijke leerlijnen** worden aangeboden met een **lange termijn visie en duidelijk omschreven doelstellingen**. Korte termijn projecten of initiatieven (met of zonder externe partners) kunnen waardevol zijn, maar bestendigen de idee dat de kunsten slechts ‘een eenmalig evenement’ vormen, en niet van fundamenteel belang zijn in het globale leerproces.

b) Verspreiding en uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden

Het onderzoek toont aan dat Vlaanderen kan bogen op heel wat **goede voorbeelden** op vlak van samenwerking tussen onderwijs en de culturele sector. Hun impact blijft op dit moment echter eerder beperkt. De competitiviteit van het Vlaamse onderwijssysteem is hier niet vreemd aan. Deze heeft immers tot gevolg dat zich **weinig uitwisseling van goede voorbeelden** voordoet. Dit competitieve gegeven wordt vaak nog versterkt door bestaande systemen voor projectfinanciering. In deze systemen zijn het de meest ervaren scholen of leerkrachten die erin slagen jury's te overtuigen van hun dossier. Het onderzoek pleit er dan ook sterk voor naast de huidige competitieve wedstrijden en initiatieven ook aandacht te besteden aan initiatieven met eerder **stimulerende of ontwikkelingsgerichte** doelstellingen. Daarnaast pleit de onderzoekster er voor **de rol van de bibliotheken als lokale ‘cultuurkatalysator’ verder te versterken**.

c) Het belang van evaluatie en assessment

Zowel binnen het leerplichtonderwijs als in de lerarenopleiding is kennis en expertise op het vlak van kunst- en cultuureducatie beperkt. Het onderzoek beveelt dan ook sterk aan op alle onderwijsniveaus en ook binnen de culturele sector meer aandacht te besteden aan de ontwikkeling van instrumenten om de kwaliteit en impact van kunst- en cultuureducatie te kunnen nagaan.

d) Toegankelijk voor iedereen

De samenwerking met de lokale bibliotheek wordt door de meeste leerkrachten als zeer positief geëvalueerd. De meest voorkomende opmerking heeft betrekking op het feit dat de aangeboden activiteiten niet altijd aansluiten bij hun specifieke leerlingenpopulatie. In het algemeen kan men vaststellen dat het bestaande kunst- en cultuureducatieve aanbod zich vooral richt op de 'onderwijskundige elite'. De toegankelijkheid voor kinderen met speciale behoeften of gedragsproblemen, kinderen uit lagere socio-economische klassen en leerlingen van allochtone afkomst is in veel gevallen zeer problematisch. Meer aandacht voor de ideeën en ervaringen van de diverse leerlingenpopulatie zou hier een uitkomst kunnen vormen.

4. Verdere aanpak

De minister van Onderwijs wil nagaan hoe de aanbevelingen van het onderzoek kunnen leiden tot concrete beleidsmaatregelen, aangepast aan de Vlaamse context, behoeften en prioriteiten. Daarom heeft hij een **commissie van deskundigen** aan het werk gezet, die samen over de nodige kennis van de onderwijs- en culturele wereld beschikken, zowel op beleidsniveau als in de praktijk. Deze commissie moet tegen eind mei 2008 een aantal **concrete voorstellen** kunnen voorleggen voor betere kunst- en cultuureducatie in Vlaanderen.

De commissie moet op regelmatige tijdstippen haar voorstellen aftoetsen bij een **ruimere groep vertegenwoordigers** van alle betrokken sectoren. De verschillende onderwijsnetten en hun begeleidingsdiensten, de vakorganisaties, het deeltijds kunstonderwijs, de lerarenopleiding, de bibliotheken, culturele centra en steunpunten en de cultuur- en kunsteducatieve sector krijgen via deze **klankbordgroep** de kans zich uit te spreken over de praktische haalbaarheid van de geformuleerde voorstellen, hun prioriteiten en behoeften, mogelijke lacunes ...

Bovenop dit gestructureerde adviestraject is een **internetforum** (www.cultuurenonderwijs.be) opgestart. Met dit forum wil het beleid aan iedereen de kans geven om op een constructieve manier mee te denken over een cultuureducatiebeleid in Vlaanderen.

Bronnen:

The Wow Factor. Global research compendium on the impact of the arts in education, Anne Bamford, Waxmann Verlag, 2006.

Kwaliteit en consistentie. Kunst- en Cultuureducatie in Vlaanderen, Anne Bamford, september 2007. Te bestellen en downloaden via www.canoncultuurcel.be